

DOMINGU XXX TEMPU KOMÚN – TINAN B

TEMA DOMINGU DA-30 TEMPU KOMÚN NIAN

Liturjia Domingu da-30 ne'e nian ko'alia mai ita kona-ba Maromak nia preokupasaun atu ema hetan moris loos no hatudu dalan ne'ebé presiza atu to'o ba finalidade ne'e. Tuir Maromak nia Liafuan be ohin propoin mai ita, ema to'o ba moris nakonu, hodi adere ba Jezús no hakohak proposta salvasaun ne'ebé Nia aprezenta mai ita.

Leitura dahuluk afirma katak, mask iha momentu dramátiku liu iha Israel nia história, bainhira povu la hetan naroman no liberdade, Maromak iha ne'ebá, preokupa atu liberta ninia Povu no kaer nia liman hodi lori nia, ho domin Aman nian, ba hasoru liberdade no moris nakonu.

Leitura daruak aprezenta Jezús nu'udar amlulik-boot ne'ebé Aman bolu no haruka ba mundu atu lori ema sira ba komuñaun ho Maromak. Ho aprezentasaun ida-ne'e, autór testu ne'e nian sujere, uluknanai, Maromak nia domin ba nia Povu; no iha fatin daruak, husu ba fiar-na'in sira atu “fiar” iha Jezús – katak, rona ho atensaun proposta sira ne'ebé nia halo, simu iha fuan no nakfilak ba jestu konkretu vida nian.

Iha Evanjelu, katekista Marcos propoin mai ita Maromak nia dalan atu liberta ema husi nakukun no halo nia moris hikas ba roman. Hanesan ema matan-delek Bartimeu, fiar-na'in sira simu konvite atu hakohak Jezús nia proposta atu husik desididamente moris tuan no tuir Jezús iha dalan domin nian no iha don moris nian. Halo nune'e, Marcos garante, ita bele hakat husi eskravidaun ba liberdade, husi mate ba moris.

LEITURA 1- Jer 31,7-9

MENSAJEN

Testu ne'ebé propoin mai ita hahú ho konvite ida ba ksolok no hahi'in (vers. 7). Tanba sá? Tanba Jahwéh sei halibur nia Povu (namkari iha Assíria? Iha Babilónia?), lori fali nia liuhusi rai-fuik maran no halo nia filafali ba Rai rasik. Halibur, lori no lori filafali ba rai rasik maka verbu tolu ne'ebé, tradisionalmente, define Maromak nia hahalok ba nia Povu, durante Ézodu.

Hotu tiha afirmaisaun jerál, profeta aprezenta detalle rumá Ézodu foun nian. Iha komitiva laran sei halo parte “ema matan-delek, ain-kude’ik, feto isin-rua no ida oan nurak” (vers. 8b). Ema matan-dlek no ain-kude’ik maka figura tradisionál liga ho tema Ézodu nian (kf. Is 35,5), iha-ne'ebé fó hanoin kona-ba situasaun nesesidade no moris-kuran nian, no tempu hanesan lori mai ita-nia neon Maromak nia intervensaun estraordinária atu liberta ema husi nesesidade sira ne'e. Iha ilas feto isin-rua no feto oan-nurak, profeta reprezenta sofrimentu, maibé mós fekundidade, ksolok, esperansa iha futuru foun no nakonu ho moris. Iha versíkulu ikus ita-nia testu nian (vers. 9), Jahwéh aprezenta an nu'udar aman ida nakonu ho domin ba nia oan/Povu. Domin ne'e sei haktuir nu'udat deportadu sira nia fila-hikas ba sira rain “ho konsolasaun boot”, tuir lurón loos no fasil. Iha finál Ézodu triunfál ne'e, Jahwéh sei fó ba Povu vida abundante no fekunda.

SALMU RESPONSORIÁL - Salmu 125 (126)

LEITURA 11- Heb 5,1-6

MENSAJEN

Iha universu religiozu judaiku, amlulik-boot okupa fatin aas iha jerakia kleru nian iha Templa no, ho maneira ruma prezide instituisaun saserdotál. Nia mesak maka bele, tinan ida dala ida, tama iha fatin lulik liu Templa nian (“Debir” ka “Santu liu Santu hotu”), iha loron solene “Yom Kippurim” (loron espiasaun nian), ho balada hasa’e ba sakrifisiu nia raan, atu hikis fatin sakrifisiu nian ka “kapporet” no hetan Maromak nia perdaun ba povu sira nia salan. Halo nune’e, amlulik-boot sai intermediáriu aas liu relasaun entre ema no Maromak.

Ba mentalidade judaika, iha elementu fundamental tolù liga ho figura amlulik-boot nian.

Uluknanai, Maromak mak hili nia: la’ós ho iniciativa rasik maka nia hili kargu ida-ne’e; maibé nia ema ida ne’ebé Maromak bolu no konfia misaun ida-ne’e (Maromak mak iha ninia iniciativa bolu Aarão no ninia beioan sira ba kargu ida-ne’e). Iha fatin daruak, amlulik-boot mak ema ida foti husi ema sira leet: ninia umanidade la halo nia laserve ba misaun boot ne’e; iha kontráriu, frajilidade no frakeza mai husi ninia umanidade halo nia iha kapasidade atu komprende ema nia erru no salan sira hodi intersetse ba sira. Iha fatin datoluk, amlulik-boot soi funsaun mediadora: nia misaun maka “hasa’e karan no sakrifisiu ba salan sira”, apresenta ba Maromak futar oin ema sira nia arrependimentu hodi lori ba ema sira Maromak nia perdaun; halo nune’e, nia hadi’ak ema nia relasaun ho Maromak.

Iha autór surat ba Ebreu nia perspetiva, Jezús maka amulik-boot aas liu. Uluknanai, tanba Maromak bolu Nia no destina Nia ba misaun ne’e (maski nia la’ós husi família amlulik Aarão nian); nu’udar Maromak nia Oan nia dignidade no kategoria nu’udar amlulik aas liután, tanba Nia mak hatutan kontaktu pesoál no intimu ho Aman hodi sai espresaun mediasaun nian ne’ebé kompletu liu entre ema no Maromak.

Iha fatin daruak, tanba Nia halo An ba ema. Hodi assume ita-nia umanidade, Nia koko ita-nia frakeja no frajilidade sira no hatene komprende ita-nia salan no frakeza sira-ne’e no sai mediadór no intersetse ba Aman.

Ninia proximidade no intimidade ho Aman, husi sorin ida, no nia umanidade husi sorin seluk, halo nia sai mediadór no intersetse perfeitu, ho kbiit atu estabelese ho modu definitivu komuñaun entre Maromak no ema sira. Defaktu, Nia mai hasoru ita, hatudu mai ita Aman nia domin, konvida ita atu elimina egoizmu no salan ne’ebé hadook ita husi komuñaun ho Maromak, bolu ita atu integra an iha Maromak nia família no hanorin ita atu sai Maromak nia oan.

ALELUIA - kf. 2 Tim 1,10

EVANJELLU- Me 10,46-52

MENSAJEN

Iha akontesimentu fundamental enkontru entre Jezús no ema matan-delek husi Jericó, Marcos hato’o katekeze ida ba ninia leitór sira. Sé mak ema matan-delek ne’e, ne’ebé Jezús hasoru iha nia dalan, bainhira dirije ba Jerusalém? Nia reprezenta ema hotu ne’ebé teoloxia ofisiál konsidera nu’udar sala-na’in, ema aat, impuru/foer, dook husi Maromak no Ninia proposta salvasaun nian.

Ema matan-delek iha ita-nia istória tuur iha dalan ninin, provavelmente husu ezmola. Tuur signifika akomodasaun, instalasaun, konformizmu. Nia la hetan naroman no liberdade no simu de'it ninia situasaun triste ne'e, hatene katak, ho nia kbiit de'it, nia la bele sai husi situasaun ne'e. Husu ezmola (verso 46 dehan nia ezmola-na'in) hatudu ema ne'e moris iha situasaun eskravidaun no dependénsia nian.

Maski nune'e, Jezús Nazaré ninia pasajen, fó ba matan-delek ne'e konxiénsia kona-ba ninia situasaun mamukit nian, dependénsia nian, eskravidaun nian. Nune'e, Bartimeu comprende ninia moris folin-laek no sente vontade atu buka esperiénsia seluk. Jezús nia pasajen iha ema ida nia moris sai nafatin momentu ida atu foti konxiénsia, atu kuestiona an rasik, dezafiu nian. Ne'ebé lori atu kuestiona moris tuan no sente imperativu atu hakat liután ba oin.... Bartimeu konxiente kona-ba nia kbiit-laek no sente katak, lahó Jezús nia tulun, ni akontinua hela iha nakukun nia dependénsia, iha moris-atan, iha instalasaun... Tanba ne'e nia husu: "Jezús, David nia Oan, sadi'a ha'u" (vers. 47). Título "David nia Oan" maka título mesiániku ida. Tan ne'e, Bartimeu haree iha Jezús Mesias libertadór, ne'ebé tuir mentalidade judaika, sei mai atu so'i Israel husi hanehan-na'in sira, maibé mós haraik moris iha plenitude ba membru ida-idak Povu Maromak nian.

Molok haktuir Jezús nia intervensaun, Marcos hatudu ema sira hele'u Jezús nia reasaun: sira haksi'ak ema matan-delek no hakarak halo nia nonook (vers. 48). Bainhira ema ida hasoru Jezús no deside atu husik nia moris tuan atu adere ba Reinu, nafatin hetan rezisténsia sira (dala barak mai husi familiár sira, belun sira, kolega sira). Sira ne'ebé haksi'ak no haruka hamnook ema matan-delek, reprezenta sira hotu ne'ebé tau obstáculo ba ida ne'ebé hakarak husik ninia situasaun mamukit no moris-atan nian atu adere ba Kristu nia proposta libertadora. Maski nune'e, opozisaun ne'e halo atu ema matan-delek hetok loke an no hakilar liután ho lian maka'as: "David nia Oan, sadi'a ha'u"... Ema nia inkompresaun ka opozisaun la halo atu ida-ne'ebé haree iha Nia proposta ida moris no liberdade nian atu deziste. Jezús para no haruka bolu ema matan-delek. Buat ne'e fó hanoin kona-ba eskolante sira nia bolun (kf. Mc 1,16-20; 2,14; 3,13). Mediadór sira ne'ebé hato'o Jezús nia liafuan ba matan-delek ne'e dehan ba nia: "korajen, hamriik bá basá Nia bolu ó" (vers. 49). Katak: husik ó-nia situasaun mamukit nian, moris-atan no dependénsia nian, tanba Jezús bolu ó. Iha kazu sira hanesan ne'e, bolun katak sai eskolante, tuir Jezús iha dalan domin no don moris nian.

Nu'udar resposta, matan-delek ne'e soe ninia kapa, haksoit no ba to'o Jezús (vers. 50). Kapa ne'e karik hanesan xumasu hodi tuur, hanesan almofada, ka hatuur iha nia ain-tuur, atu simu osan-rahun sira ne'ebé ema soe ba nia; naran de'it ninia funsaun, kapa maka buat mesak ezmola-na'in ne'e soi, buat úniku ne'ebé nia husik (sira seluk husik roo, dai ka banku hodi kobra impostu sira). Nune'e, hahalok soe kapa signifika, husik buat hotu nia soi atu bele ba hasoru Jezús. Ne'e maka hahalok tesí kotu ho modu radikál ho pasadu, ho moris tuan, ho situasaun uluk nian, ho buat hotu ne'ebé uluk nia fó valór, atu bele hahú moris foun iha Jezús nia sorin.

Jezús husu ba ema matan-delek: "ó hakarak ha'u halo sá ba ó?" Pergunta hanesan Jezús halo molok, ba João no Tiago (kf. Mc 10,36). Pergunta hanesan, maibé, iha diferença resposta nian... Maun-alin na'in rua hakarak tuur iha Jezús nia sorin no haree sira-nia mehi grandeza no podér nian sai konkretu; Bartimeu, iha kontráriu, kole ona atu tuur iha moris ida atan no matan-delek nian, hakarak hetan naroman atu tuir Jezús (vers. 51).

Jezús hatán ba Bartimeu: "bá, ó-nia fiar so'i ó" (vers. 52). Fiar la'ós adezaun simples ba lialoos abstratu ruma, ne'ebé sarani ida tenke simu de'it; maibé iha kontestu Testamento Foun nian, fiar mak adezaun ba Jezús no ba ninia proposta salvasaun nian. Tanba ne'e, Marcos taka ninia istória hodi dehan katak ema matan-delek rekupera fali ninia vista no tuir Jezús – katak sai Jezús nia eskolante. Hodi adere ba Jezús nia proposta salvasaun nian, hodi aseita atu tuir Jezús iha dalan domin no don moris nian (Jezús prepara An atu tama iha Jeruzalém, iha-ne'ebé nia sei halo nia moris karan ida atu so'i ema sira), Bartimeu hetan

salvasaun: nia husik moris nakukun nian, eskravidaun nian, dependénsia nian ne'ebé nia horik bá no moris ba vida foun no rohan-laek ne'ebé, liuhusi Jezús, Maromak oferese ba ema sira.

Bartimeu ne'ebé delek no husu ezmola, tuur iha dalan ninin no reprezenta maksalak sira, hetan tiha Jezús, nia sai protótipu eskolante loos nian... Simu tiha salvasaun, nia haklaken lahó ezitasaun ninia fiar, husu Jezús nia tulun no laran-sadi'a, simu lahó ezitasaun ninia bolun, liberta an husi moris tuan no, ho ksolok, desizaun no entuziazmu, aseita, lahó kondisaun, tuir Jezús iha dalan domin no don moris nian. Nune'e, Jezús nia dixípulu sira tenke identifika an ho Bartimeu.